

ORVOSI KÖNYVTÁRAK

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja

2010. 7. évf. 3. szám

Köszöntő

Minden tudományágban ma már alapvető követelmény, hogy a kutatómunka során minél hamarabb a releváns információhoz juthassunk. A könyvtárak, adatbázis-szolgáltatók és kiadók feladata pedig az, hogy az adott tudományterület információigényét kielégítsék. Ezért is bővítettük konferenciánk tartalmát és nevét Informatio Scientifica-Informatio Medicatára, mert a felkért előadóink is témáikban a magyar és külföldi kutatást, a tudományos produktivitás nyilvántartását, hatékony visszakeresését célozzák meg minden tudományterületen.

Az Informatio Scientifica-Informatio Medicata konferencia előadásai, programjai ebben az évben nemcsak a tudományos információ-szolgáltatásról, hanem egyben a gazdaságosságról és a hatékonyságról is szólnak, hiszen a könyvtárak működése, a különböző szolgáltatások, lehetőségek, a kiadók újdonságai és a kutatómunkát segítő adatbázisok bemutatása esetében kiemelt szerepet kapnak ezek a szempontok.

A szolgáltatások esetében alapvető fontosságú a hatékonyság, hogy a felhasználók minél könnyebben, gyorsabban információhoz jussanak, de emellett a gazdaságosság is jelentős szerepet játszik a különböző lehetőségek kiválasztásában. A rendezvényen alkalom nyílik arra, hogy több területhez kötődő színvonalas, ám elérhető újdonságot, szolgáltatást ismerhessünk meg akár az előadások, kiállítók révén, akár workshopokon való részvétellel.

Nemcsak az előadások, hanem maga a konferencia is a már említett két elv köré szerveződött: célunk az volt, hogy egy olyan lehetőséget adjunk a résztvevők és érdeklődők számára, ahol a rendezvény három napja során hasznos információkkal gazdagodhatnak, megoszthatják egymással tapasztalataikat, véleményüket. A szakmai programok mellett ebben az évben is szervezünk társasági programot, mely színvonalas műsoraival zárja majd a konferencia első napját.

Kellemes és hasznos időtöltést kívánunk minden résztvevőnk számára!

Budapest, 2010. szeptember

Dr. Vasas Livia
MOKSZ elnök

TARTALOM

HÍREK

4-8.o.

**Az Informatio Scientifica-Informatio Medicata
konferencia programja**

MOKSZ KÖNYVTÁRAK

8-12.o.

**Két pályázat és annak hatásai - a Zala Megyei Kórház
Egészségügyi Szakkönyvtárának pályázati források
nyomán megvalósult tervei, lehetőségei**

8-SZAKORVOSI KITEKINTŐ

13-15.o.

**Dr. Bánhidy Ferenc és Dr. Czeizel Endre: A magas láz
teratogén hatása**

INFORMATIO SCIENTIFICA – INFORMATIO MEDICATA KONFERENCIA

2010

2010. szeptember 22-24-én 7. alkalommal kerül megrendezésre az **INFORMATIO SCIENTIFICA – INFORMATIO MEDICATA** konferencia a **Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége, az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma és a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár** szervezésében. A **TÁMOP 3.2.4-09/1/KMR-2010-0023 Semmelweis Tudáshálózat pályázat** megnyitójára is e rendezvény keretében kerül sor. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A helyszín ezúttal is a **Balassi Intézet** (1016 Budapest, Somlói út 51.), ahol a konferencia idején színvonalas előadásokon és programokon vehetnek részt az orvostudományi információs szolgáltatás újdonságai iránt érdeklődők.

A 2010-es **INFORMATIO SCIENTIFICA – INFORMATIO MEDICATA** idei **témája a gazdaságosság és hatékonyság** lesz könyvtárosi és egészségügyi szempontból. A szakma legkiválóbb képviselőit hívjuk meg előadónak, nemcsak Magyarországról, hanem külföldről is.

A KONFERENCIA PROGRAMJA:

*Helyszín:
Balassi Intézet
1016 Somlói út 51
Budapest*

1. nap

2010. szeptember 23. csütörtök

8.00-16.00 Folyamatos regisztráció

9.30-9.40 Ünnepélyes megnyitó – Moderátor: Vasas Livia (Helyszín: színházterem)

9.40-10.00 Köszöntő: Tóth Miklós (Semmelweis Egyetem)

*10.00-10.30 Ünnepélyes megnyitó beszéd: Rónai Iván (Nemzeti Erőforrás Minisztérium
Közgyűjteményi Főosztály Könyvtári Osztály)*

*10.30-11.50 Csidei Irén (Zala Megyei Kórház) Gondolatok a hatékony, gazdaságos
kórházműködtetés lehetőségeiről, feltételeiről*

11. 00-12.30 Kiállítók bemutatkozói

*(Kiállítóink: Akadémiai Kiadó, Interacta Külkereskedelmi Szolgáltató és Tanácsadó Kft.,
MTA-SZTAKI-Monguz Kft., Magyar Tudományos Művek Tára, Elsevier B.V., Minerva-
EBSCO, Ovid Technologies, ProQuest, Springer, Suweco, Thieme, Wiley-Blackwell és a
Wolters Kluwer Health / UpToDate)*

12.20-13.00 Ebéd

13.00-14.50 Előadások I. (Helyszín: könyvtárolvasó)

Üléselnökök: Kalocsai Ilona, Mader Béla

*13.00-13.30 Bevezető előadó: Gulácsi László (Budapesti Corvinus Egyetem)
Egészséggazdaságtan – mire jó és mire nem?*

13.30-13.45 Geges József (Ovidius Marketing Co, Ltd.) E-Health - E-Librarian

13.45-14.00 Papp Zoltán (Akadémiai Kiadó) Szinergiák az orvosi lapkiadásban

14.00-14.15 Marton János (Szegedi Tudományegyetem) Hatékony kutatástámogatás: bibliometriai módszer a gasztroenterológiában

14.15-14.30 Virágos Márta (Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár) Minőség a könyvtárban

14.30-14.45 Tóth Kornél (MTA-SZTAKI) A Monguz - MTA SZTAKI konzorcium szoftverei tudományos könyvtárak számára

14.50-15.00 Szünet

15.00-16.50 Előadások II. (Helyszín: könyvtárolvasó)

Üléseelnökök: Pirjo Rajakiili, Erik-Jan Van-Kleef

15.00-15.30 Bevezető előadó: Jose Barrientos-Cordova (Primal Pictures) Primal – The Human Anatomy- 3D interactive anatomy and Interactive Functional Anatomy — intuitive and fast navigation, the anatomy teaching and learning experience

15.30- 15.45 Elwin Gardeur (Spinger) New SpringerLink and more...

15.45-16.00 Lukács Eszter (Minerva-EBSCO) Gazdaságosság és hatékonyság az állománygyarapításban: ERM rendszer alkalmazása felhasználói statisztikai modullal

16.00-16.15 Uwe Stehle (Thieme) Thieme's new download feature for e-textbooks in medicine

16.15-16.30 Iulian Herciu (Proquest) The Right Tools. At the Right Time. In the Right Place

16.30-16.45 David Horky (Thomson Reuters) Evaluation of research based on bibliometric data

18.00 TÁRSASÁGI PROGRAM

Helyszín: színházterem

*Failoni Kamarazenekar, Szakcsi Gipsy Jazz,
Sukár Táncegyüttes*

19.00 GÁLAVACSORA

2. nap

2010. szeptember 24. péntek

9.00- 10.50 Előadások I.

Üléelnökök: Palotai Mária, Szabóné Szávay Judit

(Helyszín: könyvtárolvasó)

9.00-9.20 Ünnepélyes nyitóbeszéd: Dux László (*Nemzeti Erőforrás Minisztérium*)

9.20-9.50 Bevezető előadó: Hans-Guenther Sonntag (*University of Heidelberg*)

Sustainability of Quality through Quality Management

9.50-10.05 Pirjo Rajakiili (*Meilahti Campus Library Terkko*) Acquiring e-resources by consortia – efficient, isn't it?

10.05-10.20 Coen van der Krogt (*Elsevier B.V*) Scopus and Innovative Ways to face Challenges of Research Management

10.20-10.35 Otmar Mueller (*UpToDate*) UpToDate - hogyan hozzunk jobb döntéseket a klinikumban?

10.35-10.50 Marta Dyson (*Wiley-Blackwell*) New Medical Products from Wiley – Blackwell

10.50-11.00 Vita

11.00-11.10 Szünet

11.10 Előadások II. Kerekasztal-beszélgetés:

Blaskóné Majkó Katalin, Egyházi Márta, Fonyó Istvánné, Fodor Péter

11.10-11.25 Karácsony Gyöngyi (*Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár*)

OpenAIRE: A 7. Keretprogram kutatási eredményeinek nyilvánossága

11.25-11.40 Makara Gábor (*MTA KOKI*) Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) és hasonló törekvések a világban

11.40-12.20 Vita

Felkért hozzászóló: Alföldiné Dán Gabriella, Zolnai László

12.25-13.10 Ebéd

13.10-13.30 Teszt-eredményhirdetések, elköszönés

TOVÁBBI PROGRAMOK

2010. szeptember 22. szerda

Helyszín: Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár (1088 Mikszáth tér 5. Budapest)

14.30-16.30 ProQuest Workshop

15.00-17.00 Találkozás régi kollégákkal

17.00-17.30 Megnyitó a Mikszáth téri könyvtár épületében

17.30-18.00 Campus látogatása – koncert a Semmelweis szalonban

2010. szeptember 23. csütörtök

Helyszín: Balassi Intézet (1016 Somlói út 51. Budapest)

14.00 - 15.30 Elsevier Author Workshop – Különterem, I. emelet

16.00 - 17.30 Ovid Workshop – Különterem, II. emelet

2010. szeptember 24. péntek

Helyszín: Balassi Intézet (1016 Somlói út 51. Budapest)

9.00-10.30 EBSCO Workshop - Különterem, II. emelet

10.00-12.00 EKK-gyűlés – Különterem, I. emelet

13.00-15.00 MOKSZ Közgyűlés – Könyvtárolvasó, földszint

VELÜNK TÖRTÉNT

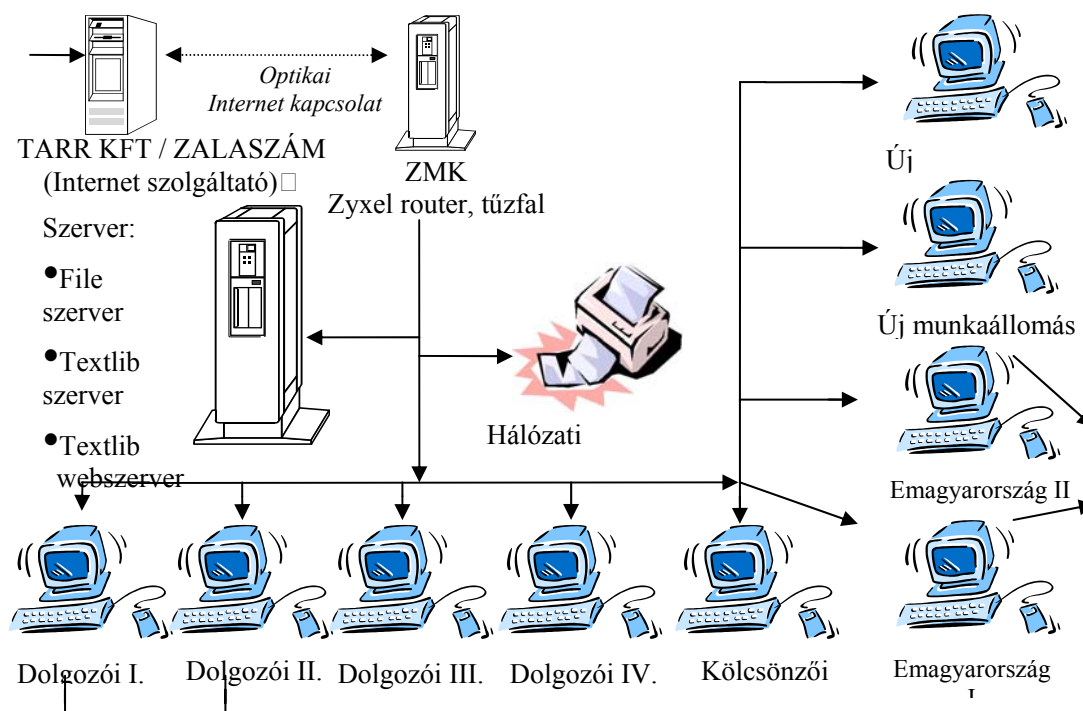
Két pályázat és annak hatásai

- a Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtárának pályázati források nyomán megvalósult tervei, lehetőségei

Már 2008. év végétől erősen meghatározta könyvtárunk életét, annak fejlesztését szinte egyedüliként biztosító pályázat. A pályázatok benyújtása – minden szükséges formai, tartalmi követelménnyel -, majd a bírálóbizottság döntését váró izgalom, s elkezdni magát a megvalósítását. Mi ezt a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár által létrehozott – hét tagból álló – konzorcium tagjaként tettük, a közművelődési könyvtárak mellett egyedüli szakkönyvtárként.

Először a „TIOP 1.2.3.-08/2008-0077 Könyvtári szolgáltatások összehangolt infrastruktúra fejlesztése – Zalai Tudástár létrehozása” jelű, nevű pályázat esetében elsősorban egy új, korszerű, működőképes könyvtári infrastruktúra megteremtése, majd hosszú távú működtetése volt a cél. E pályázatunk időkeretei: beadási határidő: 2008. szeptember 30; elbírálás határideje: 2009. április 15., szerződéskötés 2009. augusztus 25; megvalósítás kezdete 2009. október 1; vége: 2010 június 30. Adódik a kérdés: honnan hova jutottunk ezen idő alatt ?

Egy „leltárszerű” számbavétel nyomán a következők állapíthatók meg: volt egy DOS 1.70.06 verziójú TexLib integrált könyvtári rendszerünk, aminek túlhaladott voltát a mindennapi gyakorlat során éreztük. Helyette lett egy Linux alapú TextLib szerverprogram, window-os munkaállomásokkal, távoli elérést biztosító Z.39.50 klienssel. Ennek kiegészítő szolgáltatásai: külön menüponton keresztül történő könyv- és folyóirat-érkeztetés, a könyvtáros és olvasó kapcsolattartását elősegítő e-mail-modul, külön olvasói webfelület az „olvasói állapot” figyelemmel kíséréséhez, lehetőség a beszerzett új kiadványokkal kapcsolatos tájékozódásra, - s nem utolsósorban – a vakok és gyengénlátók akadálymentes webhasználatára. Internetelérésünket – a zavaró tényezőknek sokszor kitett mikrohullám helyett az ennél biztonságosabb, gyors adatátvitelt nyújtó optikai kábelre váltottuk. Munkaállomásként a korábbi három elavult, egy középkategóriás és egy korszerű helyén immár hét korszerű gépet tudhatunk magunkénak. Ez számbeli gyarapodást és minőségi javulást egyaránt jelent. Az itt vázolt infokommunikációs fejlesztésre az elnyerhető ötmillió forintot csaknem az utolsó forintig kihasználtuk.

A pályázat megvalósításában partnereink voltak: Infoker Számítástechnika-alkalmazási Szövetkezet Budapest, ZelkaNet Zalaegerszeg, ProComp Kft Zalaegerszeg, Labrador kereskedelmi és Szolgáltató Bt.

Az eredmény, hogy megtörtént az öt munkaállomás cseréje, kettő új üzembe-helyezése. Internetre való csatlakozásunk biztonságos, szélessávú adatátvitelű optikai kábelon, a kórházi „tűzfalon” keresztül történik. Egy önálló szerver látja el a könyvtári Novell és a megújult TextLib hálózat feladatait. Műszaki lehetőségeink egy hálózatos – kétoldalú nyomtatást biztosító – nyomtatóval is bővült. Minden dolgozói munkaállomáson az internet mellett elérhető az intranet is.

A második pályázatunk „TÁMOP 3.2.4-08/2009-0068 Új szolgáltatások Zala megye könyvtáraiban” az élethosszig tartó tanulás támogatása könyvtári környezetben. Mint a cím is jelzi, ez esetben könyvtári információszolgáltatás fejlesztéséről van szó, mégpedig oly módon, hogy az segítse az életen át tartó tanulást. Könyvtárunk jellegéből adódóan mi ennek a követelménynek az egészségügy, az orvosi, ápolási ismeretek, a betegtájékoztatás vonatkozásában kívántunk megfelelni.

A projekt befogadásának ideje: 2009.07.15.; szerződéskötés: 2010. 04.29., Megvalósítás – ha közben nem kell újabb változás-bejelentés - 2010.07.01.-től 2011.12.31. A rendelkezésre álló forrás: 8 274 320 Ft.

A fontosságuk alapján a projekt két elemét szeretném kiemelni. Az egyik az egészségügyi szakportál létrehozása, ami az IQSYS Zrt. –vel közös vállalkozásunk. A szakportál működtetésének célja: egészségügyi szakmai tájékoztatás és betegtájékoztatás könnyű elérhetősége földrajzi és időbeli korlátok nélkül 7/24 órás szolgáltatás révén. Célcsoport: szakemberek, laikusok egyaránt. Elsősorban a Zala Megyei Kórház vonzáskörzetében élők számára, de mindenkinek, akinek munkája, élethelyzete, egészségi állapota vagy érdeklődése folytán fontosak az itt elérhető speciális információk. A portál általános funkcionalitásáról érdemes tudni, az orvosi / egészségügyi weboldalak, elektronikus tudásbázisok, adatbázisok, e-könyvek, e-folyóiratok egy felületről való használatát biztosító integráció mellett a könyvtári adatbázisok, adattárak integrációja is megvalósításra kerül. Tervezzük továbbá egy egészségügyi linkcentrum, egy egészségügyi fórum és egy speciális csoportoknak szóló weboldal működtetését is. Elképzeléseink szerint portálunk látogatóinak lehetőség lesz virtuális könyvespolcok létrehozására is. Ideális esetben mindezt egy szolgáltatási ügyeleti rendszerben felügyelné egy könyvtáros. Az interaktivitást leginkább a Kérdezd a könyvtárost!, Kérdezd /keresd az orvost, az orvos-orvos, orvos-beteg, orvos-könyvtáros, beteg-könyvtáros kommunikációját biztosító weboldalak szolgálják. Mindezekhez egy a hazai-és külföldi orvosi-

egészségügyi konferenciákról, rendezvényről tájékoztató rendezvénynaplár is társul. Az esélyegyenlőséget is szolgálja megvalósítandó portálunk azzal, hogy annak használói innen is tájékozódhatnak milyen problémával, hogy mikor, kihez forduljanak egészségük megőrzése, védelme érdekében. Ugyanennek a célnak jegyében kell hogy elkészüljön a portál akadálymentes változata. Helyi specialitásként megemlíthető, hogy e helyen „közkinccsé” elérhetővé tesszük a Zala Megyei Kórház dolgozóinak tudományos közleményeit, előadásait, orvosokét, szakdolgozóikét egyaránt. E rendszerben a könyvtárközi kölcsönzés is támogatást talál. Az eddig felsorolt portál-szolgáltatásokat - az online szolgáltatások igénybevételeiről- egy alap statisztikai modul valamint egy alap dokumentumküldő modul egészíti ki. E terv szakmai megvalósításának alapját a szakkönyvtár jelenlegi honlapja , míg a szükséges 6.2 millió forrás költségét a pályázaton „elnyert” pénzügyi támogatás adja.

Másik kiemelt program „A biblioterápia lehetőségei a primer és szekunder prevencióban „ nevet viselő „tanfolyam „. A Zalai Mentálhigiénés Egyesülettel – mint civil szervezettel – közös képzés célja, részben a mentálisan sérült emberek életminőségének javítása a biblioterápia segítségével, továbbá ezen „eszköztár” preventív jelleggel történő alkalmazása egészséges emberek körében. A tíz előadásból, három tréningből álló „előadássorozatra” 682 200,- Ft támogatást kaptunk.

Részletes tematika:

- 1. Az olvasás története. A biblioterápia történeti kialakulása*
- 2. A műalkotás hatása, a műbefogadás lélektana*
- 3. Saját-élmény csoport (tréning)*
- 4. A csoportvezetés pszichológiája*
- 5. Kommunikációelmélet*
- 6. Konfliktuskezelés*
- 7. A személyiség és kialakulása*
- 8. Kommunikáció és empátiafejlesztés (tréning)*
- 9. A biblioterápia alkalmazásának lehetőségei*
- 10. Önismereti tréning*
- 11. A mentálhigiénés segítő munkasajátosságai*
- 12. Drámapedagógia és biblioterápia*
- 13. Az olvasás lélektana .*

Elképzeléseink szerint a „kurzust” elvégző egyesületi tagok az itt szerzett ismereteik, készségeik alapján többek között a Zala Megyei Kórház Pszichiátria – rehabilitációs , gyermek-és ifjúságpszichiátriai részlegén, a Gyermekosztály rehabilitációs részlegén, a Krónikus Belgyógyászaton az ápoltak körében, továbbá Zalaegerszeg város közép-és felsőfokú tanintézeteiben - ez iránt fogékony hallgatók részére- tartanak csoportfoglalkozásokat. Ez ügyben még talán érdemes megjegyezni, hogy Zala megyében ez lesz az első alkalom a biblioterápia helyben való megismerésére, helyi gyakorlati alkalmazására.

E két kiemelt programhoz – a TÁMOP 3.2.4 pályázat kiírásának megfelelően vállaltuk még 400 orvosi/egészségügyi kézikönyv analitikus feltárását, négy adatbázis használatát segítő ismertető elkészítését . Kötelező elemként a könyvtárosok egy akkreditált képzésen kell, hogy gyarapítsák szakismereteiket .

Talán nem túlzás kijelenteni, hogy e két pályázat hatása könyvtárunk életében jelentős és hosszú-távú. Ezek keretében megfogalmazott célok megvalósulása a garancia, hogy az érzékelhető olvasói/felhasználói igényekre , a korszerű infokommunikációs lehetőségek révén megfelelő módon reagáljunk. A megvalósításba fektetett pénz, idő, energia - reményeink szerint - leginkább orvosaink, szakdolgozóink naprakész tudásában, az ő gyógyító, oktató és kutatómunkájuk folyamatos magas színvonalában; a betegek, érdeklődő laikusok ez irányú tájékozottságában, annak életmódjukra gyakorolt hatásában lesz tetten érhető.

Beke Gabriella
Zala Megyei Kórház
Egészségügyi Szakkönyvtára
bega@zmkok.hu

SZAKORVOSI KITEKINTŐ

A MAGAS LÁZ TERATOGÉN HATÁSA

A fejlődési rendellenességek nemzetközi megnevezése congenitalis abnormitás, rövidítése CA, ezért ezt használom a későbbiekben. A CA-k a betegségeknek sajátos csoportját képviselik korai (születés előtti) kezdetük és defekt állapotuk miatt. Hiszen a súlyos betegségek döntő többsége később, inkább életünk második felében keseríti meg az életünket, ezen túl általában jó esélyünk van egészségünk helyreállítására. Ezzel szemben a CA-k többségében teljes helyreállításuk: „meggyógyulásuk” csak ritkán érhető el. A CA-k optimális orvosi megoldása ezért csak megelőzésük lehet, a prevenciónak pedig feltétele a kórokok ismerete, hiszen az igazi tudást az okok ismerete jelenti.

Éppen ezért az elmúlt 15 évben számos kutatást végeztünk a CA-k kórereditének tisztázása érdekében, és ezek egyik fontos eredményéről számolunk itt be. E szerteágazó vizsgálataink gyakorlati és elméleti szempontból legfontosabb eredménye a magas láznak az CA-k kórereditében játszott szerepének igazolása volt.

Számos magas lázzal járó anyai betegségnek a magzati fejlődésre gyakorolt hatását tanulmányoztuk, ilyen pl. az influenza, a mandulagyulladás, a másodlagos lázas szövődménnyel járó nátha, a heveny kismencedei gyulladás (a paciensek általában petefészek-gyulladásról beszélnek). Igazoltuk, hogy az ezeket okozó kórokozók nem képesek CA-kat előidézni, ahogy a kezelésükre használt gyógyszerek sem. Ezzel szemben, ha a magas (38,5 Celsius fok feletti) láz bizonyos CA-k kialakulásának kritikus időszakában fordult elő, akkor e CA-k előfordulásának kockázata jelentősen emelkedett. Minden CA-nak megvan a maga kritikus időszaka, amikor az adott szervnek a genetikai program („tervrajz”) alapján történő kialakulását valamiféle külső hatás („teratogén”) félre siklathatja, vagyis CA-t idéz elé. A teratogén szakkifejezés is az ógörögök kultúrájáig nyúlik vissza, ők a súlyosan rendellenes csecsemőket csodaszörnyeknek = terras-nak nevezték. Később ezért az ilyen rendellenességeket okozó külső hatások a teratogén nevet kapták.

Természetesen a teratogén hatás érvényesülésének az időtartama is lényeges, az eddig kutatások szerint már az *egy napig* tartó magas láz teratogén hatásával is számolni kell az adott CA kritikus időszakában. A több napig tartó láz növeli az esélyt a kritikus időszakkal való egybe esésre.

A fogamzástól számított 21. és 24. nap között agy- és koponyahiány (anencephalia), a 24. és 28. nap között hasadt-gerinc (spina bifida) kialakulásával kell számolni. A 18. és 49. nap között kisszeműség (microphthalmia), ajakhasadék (régén ezt nyúlajaknak vagy nyúlszájnak nevezték, de 1978 óta tilos állatneveket használni a CA-kra), arc és fül CA-k alakulhatnak ki. Az 50. és 84. nap között kisfejűség (microcephalia), a gerincvelő idegek fejlődési zavara miatt ízületi zsugorodások (contracturák, pl. arthrogryposis) és hátsó szájpadahasadék (ennek neve régén farkastorok volt, ezt sem szabad már használni) alakulhat ki. A szem veleszületett szürkehályogja viszont a lencse kialakulása után is bekövetkezhet, mivel a már kifejlődött lencsét is károsíthatja. Mindezekhez természetesen funkcionális zavarok is társulhatnak, mint az izomzat gyengesége (hypotoniája) és az értelmi fejlődés visszamaradása.

A CA-k kialakulásának egyik legfontosabb szabálya, hogy ez ezeket kiváltó külső ártalmak, az un. a teratogének hatása specifikus. Ezt azt jelenti, hogy a teratogének nem általában okoznak CA-kat, hanem csakis egy vagy néhány specifikus CA-t. Például a magas dózisú röntgensugárzás veleszületett szürkehályogot, az agysejtek károsodás miatt kisfejűséget és értelmi fogyatékoságot idéz elő. A magzat rubeóla-vírus okozta CA-ja is jellemző megnyilvánulású: szem és szív CA, valamint süketség. Jelenleg a gyógyszerek között egy pattanás elleni szer a legveszélyesebb, ez fülkagyló CA-t, speciális szív CA-kat és agykamra-tágulatot okoz. A magas láz azonban amolyan szabályt erősítő kivétel, mivel nagyon széles spektrumú CA-kat ölel magába, mégis jellemzőnek az agy, a szem és az arc CA-i mondhatók.

Ha a várandós a II. hónapban esett át magas lázzal járó betegségen az agy- és koponyahiány és hasadt-gerinc előfordulás kétszeresére növekedett. Ha várandóság III. hónapjában fordult elő ilyen magas lázzal társuló betegség, az ajakhasadék gyakorisága 3-szorosára emelkedett. Ha ez a betegség a III. és IV. hónapban sújtotta várandóst, a szájpadahasadék kockázata 2,5-szörös volt a szokásosnak. Végül a veleszületett szürkehályog többszörösére növekedett magas láz miatt a II. és IX. hónap között.

Ezekből a kutatási eredményekből két fontos tanulság vonható le. Az egyik: a várandóság I. hónapjában teratogén eredetű CA-k nem alakulnak ki, ezért az un. első trimeszter (három hónap) veszélyességével kapcsolatos korábbi felfogás ma már idejét múlt. A másik: még bizonyos CA-k kritikus időszakában jelentkező magas láz sem minden várandós magzatában okoz CA-kat. Éppen ezért is kell beszélnünk a CA-k bekövetkeztének valószínűségéről, un. kockázatáról. Az állatkísérletek igazolták a hyperthermia és ezen belül a láz okozta CA-k kialakulásában szerepet játszó egyéni érzékenység különbségét is, ami jórészt genetikailag meghatározott.

Kutatásaink további nagyon lényeges felismerése szerint a magas láz okozta CA-kat megfelelő időben adott lázcsillapítókkal ki lehet védeni. Elsősorban a paracetamol, acetylsalicylsav („aspirin”) és az aminophenazon lázcsillapítók ilyen jellegű védőhatása igazolható. A Magyarországon jelenleg alkalmazott lázcsillapító gyógyszerek teratogén hatásával ugyanakkor nem kell számolni, ezt is igazolták vizsgálataink.

A lázcsillapító gyógyszerek mellett természetesen az olyan hagyományos lázcsillapító módszerekre is érdemes gondolni, mint a priznic (kidolgozója az osztrák orvos: Priessnitz után) és mások.

Végül a várható influenza-járványok előtt a leendő várandósok influenza-oltása is nagyon fontos.

Bizonyos láz okozta CA-k bizonyos része a fogamzás előtt elkezdett és a kora terhességben folytatott folsav, illetve folsav-tartalmú un. magzatvédő-vitaminokkal is kivédhető.

A jelenleg ismert kutatások eredményeire alapozott számításaink szerint a magas láz az összes CA mintegy 6 %-áért felelős, ezért a teratogének között bizonyosan a legfontosabb kóroknak tekinthető. Az összes gyógyszer együttesen az összes CA 2 %-át okozhatja, pedig ettől mennyire rettegnek most mind az orvosok, mind a várandósok.

Nagyon fontos ezért a magas láz teratogenitásának és kivédhetőségének a tudatosítása, mivel ez által várandós magzatjában előzhetjük meg magas lázzal kísért betegségek okozta CA-kat.

Dr. Bánhidý Ferenc és Dr. Czeizel Endre

Orvosi Könyvtárak

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének negyedévenként megjelenő hivatalos lapja

ISSN 2061-036X (Nyomtatott)

<http://www.lib.sote.hu/moksz/orvosik.htm>

ISSN 2061-0378 (Online)

Lapigazgató

Dr. Vasas Livia MOKSZ elnök PhD

e-mail: lvasas@lib.sote.hu

Felelős szerkesztő

Gracza Tünde

e-mail: tunde.gracza@aok.pte.hu

Olvasószerkesztő-korrektor

Kiss Annamária

e-mail: akiss@lib.sote.hu

Wolf György

e-mail: wolf-gy@koki.hu

A MOKSZ és az Orvosi Könyvtárak szerkesztőségének címe

1085 Budapest, Üllői út 26.

Tel: +36 1 317-5030, Fax: +36 1 317-1048

www.lib.sote.hu

Adószám: 18230082-1-43

Megjelenik 300 példányban